

Liturgie en die visuele

en 'n konferensie daaroor

Cas Wepener verken hier enkele vrae rakende liturgie in 'n beeldkultuur en moontlike besware teen 'n volledige inkulturasie van ons liturgie ten opsigte van visuele kommunikasie. En indien hierdie tipe vrae jou interesseer of julle gemeente riglyne hieromtrent soek, bied Buvtou op Lentedag 2003 'n konferensie oor Liturgie en die visuele aan met 'n verskeidenheid internasionale en plaaslike sprekers.

Cas Wepener

In ons daaglikse lewens word ons deurentyd gebombardeer deur beelde. Deur middel van die televisie, internet, films, advertensieborde, pamflette en tydskrifte word inligting gedurig op 'n visuele wyse aan ons gekommunikeer. Verskeie wetenskaplikes praat tereg van 'n beeldekultuur of era van visuele kommunikasie (die sogenaamde "Era of the Image"). En almal wat iets in hierdie wêreld wil kommunikeer, dra kennis van hierdie ontwikkeling en gebruik dit om hul boodskap oor te bring. Dit wil egter soms voorkom asof die kerk agtergebly het in hierdie ontwikkeling, alhoewel sekere kerke en gemeentes met groot vrag van visuele kommunikasiemiddele gebruik maak.

Sommiges vanuit kerklike geleedere teken egter beswaar aan en argumenteer onder andere dat die gebruik van visuele media in die liturgie net 'n wyse is waarop gekonformeer word aan die kultuur van ons dag en dus niks anders as "consumerism" en behoeftebevrediging is nie – dat daar net voorsien word aan menslike behoeftes en dat die erediens uiteindelik net nog 'n "show" word. Dat die erediens 'n vertoning word wat al as 'liturgiese kitsch' beskryf is. Dit is 'n legitieme vrees, want die ondeurdagte gebruik van sommer enige visuele middele in die liturgie kan meer kwaad as goed doen. Daar is beter en slegter wyses waarop gebruik gemaak kan word van die visuele in die

liturgie, wat van verskeie faktore afhang. Ons sou soortgelyke vrae/besware aan ons huidige oorwegend ouditiewe liturgieë kon stel en antwoorde by hulle oorsprong gaan soek. So sou 'n mens tereg kon vra of die liturgie wat ná die Reformasie ontstaan het in Protestantse kerke nie maar grootliks te wyte was aan die boek/leeskultuur wat ontstaan het na die ontdekking van die drukpers nie. En is die (W)woord-gesentreerde liturgie wat tydens die Reformasie ontstaan het nie 'n uitstekende voorbeeld van grondige inkulturasie van die liturgie in 'n woord-kultuur ten einde die ontmoeting van God en mens in die erediens in 'n bepaalde kultuur te bevorder nie?

Liturgiese inkulturasie behels die proses waardeur die Christelike liturgie op 'n krities-wederkerige wyse grondvat in 'n betrokke kultuur. 'n Proses waarin die kritiese lig van die Evangelie deur die liturgie op 'n kultuur val, en die betrokke kultuur tereg ook 'n bepaalde liturgie krities belig.

aanbidding van die Christelike God taboe is, en dat die ikonoklaste dus prysens-waardige werk verrig het?

Die antwoord hierop, dink ek, is geleë in die wyse waarop visuele artefakte binne die liturgie gebruik word. Word die voorwerpe sêlf aanbid (soos wat soms tydens die Middeleeue wel gebeur het), of staan die visuele voorwerp in diens van die verkondiging? Is hulle met ander woorde daar om die wederkerige kommunikasie of dialoog wat daar tussen God en die mens in die erediens voorkom, te dien? Om die groot misterie wat ons God noem ook op só 'n wyse meer toeganklik te maak? God het Homself tog ook op 'n visuele wyse vir ons toeganklik gemaak in Christus Jesus. Jesus, die beeld (eikoon in Grieks) van God wat self nie gesien kan word nie (Kol. 1: 15).

Verder is die elemente in die sakramente, soos brood, wyn en water, ook visuele media wat God aan sy kerk gegee het om Hom te leer ken en deel te hê aan Hom. Beelde – die visuele – is dus ook by uitstek 'n goeie wyse waardeur ons gewys word na 'n ander en groter werklikheid, na die Transendente. Die visuele middele is nie die doel op sigself nie, maar wys deur na iets anders, iets groter – en in die geval van simbole bring dit ons werklikheid en God se werklikheid saam. So funksioneer ikone byvoorbeeld in die

26

Oosterse kerke as vensters op God en is die doelbewuste stilering van ikone (soos te lang ledemate en twee-dimensionaliteit) 'n tegniek om die aandag van die kyker verby die kunswerk self te neem na dít wat daaragter lê: 'n voorsorgmaatreeël teen die verering van die ikoon self. Op 'n soortgelyke, alhoewel meer didaktiese wyse het die loodglasvensters van die Middeleeuse katedrale as sogenaamde Biblia Pauperum gedien – 'die Bybel van die armes' wat bykans almal ongeletterd was en aan wie die Bybelse verhale en waarhede dus só op 'n visuele wyse gekommunikeer is. En alles in ag genome kan ons tereg vra of ons die Reformatoriese spreuk rakende die prediking, naamlik dat die prediking van die Woord van God die Woord van God self is, nie ook geld ten opsigte van die sien van die Woord van God nie? En gevolglik ook die ruik en die proe en die voel van die Woord van God? Ja, in die liturgie is daar nie alleen sprake van 'n diskursiewe logika wat bestaan uit logiese verbale argumente nie (nie dat taal nie kan verbeeld nie), maar van 'n hele sogenaamde olfaktoriese logika.

Tot dusver het hierdie artikel meer vrae as antwoorde na vore gebring, wat dan ook die juiste bedoeling was. Antwoorde op hierdie en nog

ander vrae sal jy vind by die kongres op 1 September 2003 oor Liturgie en die visuele: moontlikhede en uitdagings aan die erediens in 'n nuwe era van sintuiglikheid op Stellenbosch. Sprekers sluit in prof. John de Gruchy (Kaapstad), prof. dr. Marcel Barnard (Utrecht), prof. Danie Louw (Stellenbosch), dr. Johan Cilliers (Stellenbosch), ds. Dave Viljoen (NGK Kenridge) en Cas Wepener (Buvton). Een van die sprekers, Dave Viljoen, skryf as 'n apytwekker vervolgens oor die verbondenheid wat daar bestaan tussen liturgie, kuns en simbole.

Prys: R25 per persoon (sluit ligte verversings en uitdeelstukke in)

Bespreek voor: 15 Augustus 2003 by: 021 – 808 3624

Tyd: 1 September 2003 van 9h00 – 16h30

Navrae: Cas Wepener by 021 – 808 3624/ cwepener@sun.ac.za en Wynand Nel by 021 – 886 9880 wynandnel@iafrica.com

